

СЪЩНОСТ И ПРЕДИМСТВА НА КО-ОБУЧЕНИЕТО С ОГЛЕДНА ТЕОРЕТИКО-ПРИЛОЖНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Анелия Гърбачева, Светослав Зашев

Summary: Present article discusses key moments and advantages of co-teaching as educational collaboration throughout the analysis of some theoretical and applied researches on the issue.

Key words: co-teaching, collaboration, inclusion, inclusive education

Увод

Успешната образователна интеграция на децата със специални образователни потребности изисква от педагогическата теория и практика осигуряване на *индивидуализацията на обучението*. „Разчупването“ на установената „класно-урочна“ система е предпоставена от промяната на образователната среда и осъществяването педагогическо взаимодействие между учители и деца, учители и специалисти, учители и неспециалисти.

Образователният живот в инклузивния клас означава преди всичко *разнообразие* (от/на индивидуални способности и потребности); *участие* на всички (деца и възрастни), богатство от *ресурси* (материални, дидактически и човешки). Организацията и провеждането на *образователния процес* е споделената отговорност между *двамата учители* (учителя на класа и ресурсния учител). *Сътрудничеството* между учителите и *адаптацията на средата* са необходимите условия за осъществяване на нови модели на обучение, един от които е моделът на „*ко-обучение*“.

Определянето на същността и предимствата на ко-обучението са въпросите, чиито отговори постъпват от проучената литература и анализа на съвременните изследвания в западната педагогика. Тяхното обобщение е отразено в двете части на изложението.

Теоретични аспекти на ко-обучението

Като изясняваме терминологичните аспекти, разглеждаме същността на ко-обучението в двете основни посоки – като модел на педагогическо взаимодействие и форма на сътрудничество в организацията и провеждането на образователния процес. Интересът към изучаването на „ко-обучението“ като форма на съвместна преподавателска дейност на двама и повече учители (или учители и специалисти) датира от 50–60 години на ХХ век.

Прегледът на специализираната литература позволява да бъдат открити различни названия и значения на този модел на съвместно преподаване, придружавано от начини за съвместно учене. Семантичното значение на думата „ко-обучение“ се свързва с представката „ко-“, приемана като знак на съвместно изпълнявано действие. Определени автори говорят за „колаборативно обучение“, други – за „комбинирано обучение“, трети – „кооперативно обучение“, четвърти – за екипно преподаване и учене. Сравнителният анализ води до обобщението, че „ко-обучението“ означава **участието на повече от един учител** в организацията и провеждането на образователния процес (Hourcade, Friend, S. Gately, F. Gately, Cook, Murawski, Barnet, Dieker, Weichel, Villa, Thousand, Nevin, Cramer, E., Liston и др.).

Забележителният успех на моделите на „ко-обучение“ идва с процесите на образователна интеграция на децата със специални образователни потребности, за които тази форма на обучение е „катализаторът“ за качеството им на изпълнение.

Понятието „ко-обучение“ е въведено в педагогическата литература от L. Cook и M. Friend. Изучавайки характеристиките на „кооперативно обучение“ (“cooperative teaching”), авторите предлагат да се използва съкратеното название на израза, или „ко-обучение“ (“co-teaching”).

Сред основните **характеристики** на ко-обучението могат да бъдат посочени – динамичност, интерактивност, съвместност, поделеност, последователност – всяка от които е определяща по отношение на функционалната организация на образователната среда (във физически, учебен или извънучебен аспект). Освен това, реализацията на ко-обучението осигурява висока степен на индивидуализация и е насочена към деца от една и съща група или ученици от един клас. Ко-обучението е модел за работа в инклузивния клас. Груповата му идентичност очертава периметъра за индивидуална изява на всяко дете. То е част от локалната система на класа и изпълнява ролята на учещ и развиващ се субект. В този контекст, може да се определи, че ко-обучението е **модел на педагогическо взаимодействие** между учители и деца, който улеснява пълноценното включване и участие на децата със специални потребности в общообразователната среда и училищния живот.

Изследванията на W. Murawski водят до разширяване на обхвата на понятието „ко-обучение“. Под **съвместна дейност на двама или повече учители**, авторът разбира – съвместното осъществяване на – планиране, обучение и оценяване на група от ученици с различни образователни потребности в условията на обикновения клас.

В определението на S. Gately и F. Gately за ко-обучението като **форма на сътрудничество** между общообразователни и специални (ресурсни) учители се уточнява, че „двамата учители изпълняват всички отговорности, свързани с обучението на учениците в учебния клас“ – [1, 41]. Работата на двамата учители в клас е насочена към осъществяване на обучение по диференцирана образователна програма, наричана от авторите курикулум, в отговор на индивидуалните потребности на участващите в образователния процес.

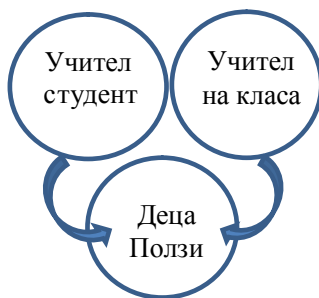
В синтез, ко-обучението е **съвместната дейност и споделяната отговорност на учителите** по отношение на планирането и провеждането на образователния процес, оценяването на постиженията и ръководенето на класа. Тя е предпоставена от предварителната организация на образователната среда за осъществяване на педагогическо взаимодействие, насочено към индивидуалните процеси на учене и училищните постижения на всеки ученик. В известен смисъл е възможно да се приеме, че ко-обучението с прилагането на подходите на индивидуализация и диференциация е педагогическата стратегия за повишаване качеството на образователен процес.

Практически аспекти и предимства на ко-обучението

Разгледани са три групи изследвания, концентрирани около организационните и практическите аспекти, постиженията на учениците и разпределението на времето за обучение. Те позволяват да бъдат изтъкнати някои от предимствата при прилагане на ко-обучението.

В изследванията на К. Graziano и L. Navarrete, ко-обучението е добра образователна практика – [2] и [3, 141]. Двамата учители са кооперативният учител и кандидат учителят. Те са „активно включени във всяка дейност на обучението“ и изпълняват отговорността да работят заедно с групи от ученици в едно и също физическото пространство. Двамата учители съвместно планират, организират, изпълняват и оценяват дейността си като ефект на взаимна и обща полезност.

Фиг. 1 илюстрира модела на изучаване на резултатите от ко-обучението, разработен в изследванията на С. Murphy и J. Beggs – [4, 11–35]. Той е фокусиран върху ползите за децата в обучението по математика и естествени науки при сътрудничеството между учител на класа и учител-студент.

Фиг. 1. Модел на ко-обучение по естествени науки в началния етап [бел. 1].

Резултатите от изследването дефинират двуизмерния ефект на неговата полезност. Първият има отношение към преживяването на „задоволство“ от страна на децата в обучението по дисциплините от спектъра на естествените науки. Вторият посочва за съществено предимство полезността на ко-обучението за подготовката на бъдещ

щите учители. По време на педагогическата си практика те участват в специално организирани уроци за ко-обучение и изпълняват различни роли (на равностойни партньори, на водещ и подпомагач, на преподаващ и асистиращ, на преподаващ и наблюдаващ) при преподаване в малки групи.

Според изследователите, в ролята на ко-учител може да бъде предвидено участието на дете или ученик от класа.

Към изучаване на практическите аспекти на ко-обучението е ориентиран изследователският екип на R. Villa, J. Thousand, A. Nevin – [5, 3]. Според тях ко-обучението се реализира от екип в състав от „двама или повече участници, споделящи отговорността за обучение на някои или всички ученици в класа/класната стая“. Те изучават организацията, самооценката и кооперативния процес в различните модели на ко-обучение и как това фасилитира процесите на учене при учениците в различни образователни етапи.

В изследванията на V. Chrisman се показва високата успеваемост на учениците, като резултат от постоянното сътрудничество между учителите. Само 19,3% от случаите в 430 училища с по-ниски постижения по NCLB [бел. 2] в Калифорния, успяват в продължение на две години да демонстрират завишени (устойчиви) резултати на проведените тестове/оценявания – [6, 3–5]. Същественият фактор, който допринася за този успех е, че администрацията регулярно определя време на учителите за сътрудничество. В подкрепа на това твърдение R. Defour застъпва тезата, че само когато учителите работят заедно, могат да помогнат на учениците да научават повече.

В изследванията на Weichel интересът е ориентиран към разпределението на времето за обучение: образователни дейности, необразователни дейности (като овладяване на поведението, дисциплина) и насоки за самостоятелна работа. Когато учителите в клас са двама това оптимизира времето за вътрешногрупова организация на работата, еднакво полезна и за учениците, и за учителите, когато те знаят в коя група участват.

При ко-обучението учителите се ползват от групов авторитет и това позволява осъществяването на директен контрол в клас (що се отнася до поведението, дисциплината) с осезаема оптимизация, изчислена като < 2% от общото време. Weichel посочва, че при другите подходи това време е много повече.

Според М. Friend от Университета в Северна Каролина сътрудничеството в обучението следва да се разглежда не като въпрос на избор, а като обективна необходимост. Насърчаването към сътрудничество на учителите се открива в европейските нормативи за определяне професионалния „профил на инклузивния педагог“ – [7]. Безспорно, практиката на ко-обучението се разпространява и се доказва със своеобразната си ефективност и полезност за всички участващи в образователния процес.

Рецепцията и интерпретацията на различните автори визии позволяват конструирането на адаптиран модел на ко-обучение, изпълним в българското училище. Той включва възможността учителят на класа и ресурсният учител да работят заедно и да усъвършенстват равнището си на компетентност, експертиза и опит. Съвместното обучение може да се осъществява от екип с участието на различни специалисти и неспециалисти – ресурсни учители, възпитатели, учители-студенти, психолози, логопеди, родители. Неговата конфигурация е променлива в зависимост от образователните и общите потребности на учениците. Разширеният професионален и непрофесионален състав се регламентира допълнително и в индивидуалната програма за обучение и развитие.

Независимо от броя и състава на участващите, основната цел остава – осигуряване и подобряване качеството на обучение и повишаване на индивидуалните постижения в процесите на ученето.

Усъвършенстването на образователните услуги предлага различни варианти за приложение на моделите на ко-обучение в инклузивни групи и класове. Тяхното изучаване поставя въпроси за допълнителни проучвания, които се предвижда да бъдат реализирани в условията на инклузивната образователна среда на български детски градини и училища.

БЕЛЕЖКИ

1. Адаптиран превод на „Model of coteaching for primary science“ публикуван в: Murphy C., Beggs J., A Five-Year Systematic Study of Co-teaching Science in 120 Primary Schools, P.I.ch.2, p.12 in: Murphy, C., Scantlebury, K., (Eds.) Co-teaching in International Contexts, Springer, 2010.

2. No Child Left Behind Act, 2001 е насочен към повишаване на качеството на образованието, приет като закон в СШУ`, 2002.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Gately, S. F., Gately.* Understanding CoTeaching Components, *Teaching Exceptional Children*, Vol. 33, No. 4, pp. 40–47(41). 2001 CEC.
2. Co-Teaching as Best Practice in Student Teaching, Introduction And History Of Co-Teaching, JSU.
3. *Graziano, K., L., Navarrete.* Co-Teaching in a Teacher Education Classroom, p. 113, in: *Issues in Teacher Education*, Vol.21, N.1, 2012 Collaboration, Compromise, and Creativity [http:// files.eric.ed.gov/fulltext/EJ986819.pdf](http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ986819.pdf)
4. *Murphy, C., Beggs J.* A Five-Year Systematic Study of Coteaching Science in 120 Primary Schools, P.I.ch.2, p.11–35, in: *Murphy, C., Scantlebury, K., (Eds.) Coteaching in International Contexts*, Springer, 2010.
5. *Villa, R. A., Thousand, J. S., Nevin, A. I.* *A guide to co-teaching: Practical tips for facilitating student learning* (2nd ed.). p. 3, Thousand Oaks, CA: Corwin Press, 2008.
6. *Fattig, M., M., Taylor.* Co-Teaching in the Differentiated Classroom: Successful Collaboration, Lesson Design, and Classroom Management, J. Wiley & Sons, 2008, p. 3–5.
7. Profile of Inclusive Teachers, European Agency for Development in Special Needs Education, 2012.